

Ter attentie van mevrouw Zakia Khattabi, mevrouw Céline Tellier, mevrouw Zuhail Demir en de heer Alain Maron, ministers van Leefmilieu van de federale regering en het Waals, Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Datum: 28 November 2022
Betreft : Invoering van een statiegeldsysteem in België

Geachte mijnheer/mevrouw de Minister,

De drie Belgische gewesten staan op het punt om te kiezen voor een statiegeldsysteem voor in ieder geval plastic flessen en blikjes. Nu er zowel in het Waalse als het Vlaamse parlement hoorzittingen zijn geweest, is het tijd om de balans op te maken. In deze brief doen we een aanzet voor een route richting een Belgisch statiegeldsysteem.

De Vlaamse en Waalse regeerakkoorden hielden de deur nog open voor zogenaamde 'beloningssystemen'. Inmiddels is duidelijk dat de resultaten van enkele proefprojecten zoals De Click geen aanleiding geven om te denken dat ze een alternatief kunnen vormen voor een statiegeldsysteem. Het Waalse parlement sprak zich eind 2021 reeds negatief uit over de resultaten van door Be WaPP geleide retourpremie-proefprojecten. De Brusselse regering legde in het regeerakkoord eerder al vast te kiezen voor een statiegeldsysteem.

Een slim ingericht statiegeldsysteem is de enige oplossing die zowel zwerfafval drastisch vermindert, alsook superieure gescheiden inzameling voor hoogwaardige recycling en hergebruik van verpakkingen realiseert.

De vraag die nu voorligt is: wat is een goed statiegeldsysteem, hoe voeren we dat in en binnen welke termijn?

Er zijn momenteel twee concurrerende ideeën over de inrichting van een statiegeldsysteem. Er is het zogenaamde Return to Retail-model waarbij plastic flessen en blikjes worden ingeleverd bij verkooppunten. Dit systeem is de standaard in succesvolle statiegeldlanden en er is geen land dat 90% gescheiden inzameling van verpakkingen met statiegeld haalt zonder dit model. Alternatief wordt sinds kort voorgesteld door de industrie om een statiegeldbedrag via QR-codes te koppelen aan de blauwe zak en zogenaamde slimme openbare afvalbakken. De consument moet dan de QR-codes van de verpakkingen én de afvalbakken scannen en koppelen. Om het statiegeld terug te krijgen moet het ook worden gekoppeld aan een bankrekening.

Tijdens de hoorzittingen in het Vlaams parlement werd duidelijk dat het bedrijfsleven nog niet eenduidig kiest voor een scansysteem bij de mensen thuis, maar vooral nog enkele jaren tijd wil om dat systeem te onderzoeken. Er zijn nog tal van vragen en problemen die mogelijk nooit worden beantwoord of opgelost. Zo is het nog niet mogelijk om unieke QR-codes op hoge snelheid op blikjes te drukken. Er zijn vragen over het verzekeren van effectieve

maatregelen tegen fraude en het is niet duidelijk hoeveel zo'n systeem kost. Het is verder de vraag of het systeem met QR-codes überhaupt wel consumentvriendelijk is. Kunnen mensen die niet digitaal vaardig zijn goed gebruik maken van het systeem en krijgen consumenten wel direct hun geld terug? Terwijl het Return to Retail-model wordt gesteund door consumenten, is het onduidelijk of consumenten het scansysteem zullen omarmen.

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten stelde tijdens de hoorzittingen grote vragen bij een scansysteem op gemeentelijke grond, waarbij extra 'smart bins' nodig zijn om de 'on the go-verpakkingen' op te vangen. Producentenverantwoordelijkheid hoort bij de producenten en niet bij de gemeenten te liggen.

Het blijft vooralsnog onduidelijk wanneer een scansysteem operationeel zou kunnen zijn. Het bedrijfsleven geeft aan dat zij nog verder onderzoek moet doen en testen moet uitvoeren. Dit zal noodzakelijkerwijs jaren in beslag nemen, aangezien het gebaseerd is op een systeemontwerp dat nog nergens bestaat, in tegenstelling tot het Return to Retail-statiegeldsysteem dat in Europa succesvol is gebleken. Het is onduidelijk of een digitaal systeem überhaupt voor het einde van dit decennium kan worden geïmplementeerd.

Recht op geld terug bij verkooppunt

Milieuorganisaties, consumentenorganisaties, gemeenten en ook de Vlaamse overheidsadministratie OVAM wijzen ondertussen op het belang van inname van drankverpakkingen bij verkooppunten. Alle statiegeldlanden waar 90% of meer wordt ingezameld geven aan consumenten het recht om hun statiegeld bij het verkooppunt weer te innen.

Buiten dat het aansluit op de routine van de consument, zijn er nog drie belangrijke redenen om een innameplicht wettelijk te verankeren. Allereerst zorgt het ervoor dat wettelijke inzameldoelstellingen juridisch afdwingbaar zijn. De Nederlandse Inspectie voor Leefomgeving en Transport concludeerde al dat de 90% gescheiden inzameldoelstelling in Nederland niet via dwangsommen af te dwingen valt bij producenten omdat die afhankelijk zijn van derden (bijv. retail of gemeenten) om de inzameling te verzekeren. Dat is een probleem omdat die derde partijen in Nederland niet verplicht zijn om de inname van lege verpakkingen te verzorgen.

Ten tweede leidde het ontbreken van een innameplicht tot een alternatief plan met zogenaamde circulaire hubs op gemeentelijke grond waar de blikjes zouden kunnen worden ingeleverd. Dit plan werd door de Nederlandse supermarkten erdoorheen gedrukt terwijl de producenten het niet genegen waren. Het plan werd vanaf begin bekritiseerd door milieuorganisaties en gemeenten en werd precies 1 dag voordat het bedrijfsleven het plan aan de Tweede Kamer zou toelichten, ingetrokken. Er is nu een grote kans dat de invoering van statiegeld op blikjes in Nederland vertraging oploopt.

Ten derde maakt een innameplicht het mogelijk om drankverpakkingen netjes te sorteren, schoon te maken en te hervullen. De blauwe zak is nu enkel geschikt voor recycling. De aanstaande Europese Verpakkingsverordening stelt waarschijnlijk doelen voor hervulbare drankverpakkingen en het zou een gemiste kans zijn als de Belgische infrastructuur daar niet op aansluit.

Buiten het belang van een systeem dat toegankelijk is voor de consument, is een innameplicht dus belangrijk om dit A) de goede werking van een statiegeldsysteem een gedeelde verantwoordelijkheid maakt van producent en retail en daarmee ook juridische zekerheden biedt voor de afdwingbaarheid en het functioneren van het systeem, en B) omdat het rekening houdt met toekomstige ontwikkelingen rond verdere verduurzaming van drankverpakkingen.

Blauwdruk statiegeldsysteem

Na analyse van verschillende statiegeldsystemen in Europa, komen wij tot de volgende aanbevelingen voor het Belgische statiegeldsysteem:

1. Voer statiegeld in op plastic flessen (minimum tot 3 liter) en blikjes (tot 3 liter) en voer flankerend beleid (bijv. via taxaties) voor andere drankverpakkingen om te voorkomen dat sommige producenten kiezen voor bijvoorbeeld minder duurzame drankenkartons voor water.
2. Maak geen uitzonderingen op basis van inhoud van de verpakking omdat dit verwarrend is voor de consument en het draagvlak voor en de effectiviteit van het systeem ondermijnt.
3. Kies voor een bedrag van minimaal 20 eurocent per verpakking en maak daarbij geen verschil tussen grote en kleine verpakkingen. De kleine verpakkingen komen vaker in het zwerfvuil terecht en de inzameling daarvan moet worden gestimuleerd.
4. Zorg ervoor dat consumenten hun geld terugkrijgen (geld-terug-recht) bij verkooppunten door een innameplicht in te voeren. Uitzonderingen kunnen worden gemaakt voor kleine verkooppunten en oplossingen kunnen worden bedacht voor aanvullende inname locaties bijv. treinstations of winkelcentra.
5. Maak één beheerorganisatie verantwoordelijk voor de operationele uitvoering van het systeem. Zorg voor maximale transparantie en betrokkenheid van stakeholders uit het bedrijfsleven (incl. KMO's) en de bredere maatschappij, zoals milieuorganisaties, consumentenorganisaties en gemeenten.
6. Vergoed verkooppunten die statiegeldverpakkingen innemen met een 'handling fee'. Die fee wordt gefinancierd met de opbrengsten van het gerecyclede materiaal, het niet-geïnde statiegeld en een 'producer fee' die door producenten wordt betaald.
7. Maak het systeem toegankelijk voor kleine verkooppunten die bijv. handmatig verpakkingen willen innemen. Die kleine ondernemers hebben ook recht op een handling fee en het voordeel van extra potentiële klanten in de winkel.
8. Stimuleer het realiseren van zo hoog mogelijke innamecijfers in plaats van het streven naar een minimaal innamepercentage. Dit hangt bijv. af van eventuele financiële prikkels of de manier waarop de beheerorganisatie wordt aangestuurd.

Afspraken en tijdlijn

De Belgische Gewesten kunnen zelfstandig beslissen om statiegeld op drankverpakkingen in te voeren, maar idealiter beslissen ze samen over de modaliteiten van het systeem. Productnormen, waaronder etiketteringen, vallen onder de bevoegdheid van de federale overheid. Het is echter de vraag of verplichte regels hiervoor noodzakelijk zijn.

Op basis van ervaringen in andere EU-landen, is voor de invoering van een statiegeldsysteem zo'n 12 tot 18 maanden nodig vanaf het moment dat de wetgeving van kracht wordt, ervan uitgaande dat vanaf dat moment het bedrijfsleven pas het traject start voor de opzet en de inrichting van het systeem. Rekening houdend met de nodige stappen

in de politieke besluitvorming, zou in 2025 het volledige statiegeldsysteem operationeel kunnen zijn. U krijgt alvast onze steun voor de uitvoering hiervan.

Deze brief wordt gesteund door de volgende ondertekenaars:

Algemeen Boerensyndicaat
Bond Beter Leefmilieu
Canal It Up
Collectif de la Consigne Bruxelloise
Fugea
Greenpeace

Herwin
Natuurpunt
Proper Strandlopers
Recycling Netwerk Benelux
Test-Aankoop

HERWIN

GREENPEACE

Canal It Up